

# LAPSELLA ON OIKEUS TULLA KUULLUKSI

**Kyselyraportti lapsen oikeuksista,  
toimintaympäristöstä ja osallisuudesta  
2017**



LASTENSUOJELUN  
KESKUSLIITTO

# Taustaa

Lastensuojelun Keskusliitto toteutti keväällä 2017 kyselyn 10–17-vuotiaille lapsen oikeuksista, toimintaympäristöstä ja osallisuudesta. Kysely toteutettiin osana YK:n lapsen oikeuksien komitealle tehtävää vaihtoehtoista raporttia. Sen pyrkimyksenä oli selvittää lasten ja nuorten tietämystä ja mielipiteitä liittyen lapsen oikeuksiin ja YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, omaan toimintaympäristöönsä ja osallisuuteen.

Kysely toteutettiin verkkokyselynä, joka lähetettiin kaikkiin suomen- ja ruotsinkielisiin ala- ja yläkouluihin. Siihen vastasi yhteensä 4 588 vastaajaa, joista lähes puolet (49 %) oli 15–17-vuotiaita. Vastaajista 56 % ilmoitti sukupuolekseen tytön, 41 % pojan ja 2 % kategorian muu. Vastaajista 94 % vastasi kyselyyn suomen kielellä. Vastaajia oli ympäri Suomen, kaupungeissa ilmoitti asuvansa 59 % vastanneista.

Käsitteellä *lapsi* viitataan kyselyssä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti kaikkiin alle 18-vuotiaihin lapsiin ja nuoriin.

## 4 588

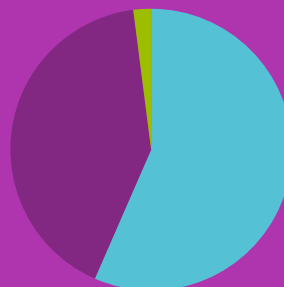
vastaajaa (10-17 v.)  
30.3.-20.4.2017  
välisenä aikana

10–12v: 22 %

13–14v: 28 %

15–17v: 49 %

## Sukupuoli



■ Tytöt ■ Pojat ■ Muut



59 %



41 %

# Kyselyn tulokset lyhyesti

- 71 %** 10-17 -vuotiaista pitää lasten asemaa hyvänä, 6 % huonona
- 56 %** on kuullut lapsen oikeuksien sopimuksesta
- 42 %** muistaa, että omassa koulussa on käsitelty lapsen oikeuksien sopimusta
- 65 %** ajattelee, että aikuiset tekisivät parempia päätöksiä, jos ottaisivat lasten mielipiteet huomioon; 26 % ei osaa sanoa
- 57 %** näkee, että lasten ja nuorten mielipidettä kysytään liian harvoin heitä itseään koskevissa asioissa; 28 % ei osaa vastata

## Toimintaympäristön mahdollisuudet ja uhat lasten ja nuorten mukaan

### Mahdollisuudet TOP-3:

Monikulttuurisuus (59 %)  
Digitalisaatio (53 %)  
Kansainvälistyminen (46 %)



### Uhat TOP-3:

Ilmaston/ympäristön muutokset (73 %)  
Epätasa-arvoisuuden lisääntyminen (65 %)  
Talouden korostuminen päätöksenteossa (51 %)

*”Lapset joilla on huonot lähtökohdat joutuvat kärsimään, kun leikkauksia tehdään katsomatta sitä, miten se vaikuttaa pienituloisiin ja ns. ongelmaperheisiin.”*

(LSKL:n kysely 2017, avoimet vastaukset)

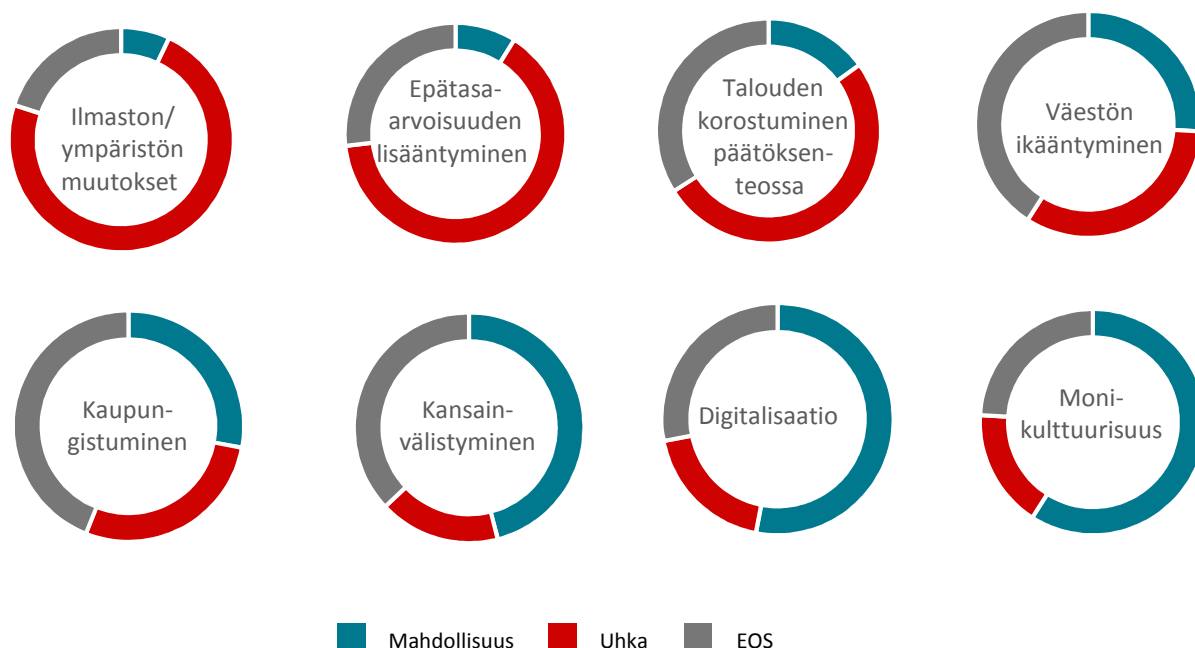
# Lasten ja nuorten näkemykset toimintaympäristöstään

Kyselyssä kysyttiin lasten ja nuorten näkemyksiä samoista heidän toimintaympäristöään koskevista muutosilmiöistä kuin Lastensuojelun Keskusliiton keväällä 2017 toteuttamassa [sidosryhmäselvityksessä](#). Myös vastaukset olivat hyvin samansuuntaisia.

Kysytyt muutosilmiöt olivat kansainvälistyminen, digitalisaatio, kaupungistuminen, talouden korostuminen päätöksenteossa, ilmaston/ympäristönmuutokset, epätasa-arvoisuuden lisääntyminen, väestön ikääntyminen ja monikulttuurisuus.

Lasten ja nuorten kyselyn laajasta ikäjakaumasta johtuen kysymykset pidettiin hyvin selkeinä ja muutosilmiöiden yhteydessä oli niitä avaavat selitteet. Selitteistä huolimatta kaikkien muutosilmiöiden osalta vastaajista osa ei osannut arvioida sitä, ovatko ne enemmän uhka vai mahdollisuus. Ei osaa sanoa -vastaukset korostuivat erityisesti nuoremmissa ikäryhmissä.

## Miten näet seuraavien asioiden vaikuttavan lasten asemaan Suomessa? Lasten ja nuorten näkemykset



# Nuoret huolehtivat ympäristöstä ja tasa-arvosta

Vastaajia pyydettiin arvioimaan eri muutosilmiöiden vaikutuksia lapsen asemaan Suomessa (vaihtoehdot olivat uhka – mahdollisuus – ei osaa sanoa). Lapset ja nuoret näkivät kysytyistä ilmiöistä eniten mahdollisuutena monikulttuurisuuden (59 %), digitalisaation (53 %) ja kansainvälistymisen (46%). Kaupunkilaisnuoret suhtautuivat monikulttuurisuuteen keskimäärin positiivisemmin kuin maalla asuvat. Tätä voi selittää osin se, että monikulttuurisuus on isojen kaupunkien kouluissa tavallisempaa kuin maaseudulla ja erilaisuuden kohtaaminen kaupunkilaislapsille ja -nuorille arkipäivää. Toisaalta kaupungeissa asuvat näkevät kyselyn perusteella kaikissa muutosilmiöissä keskimäärin enemmän mahdollisuuksia kuin maaseudulla asuvat, jotka suhtautuvat toimintaympäristöönsä kokonaisuudessaan skeptisemmin.

Suurimpina uhkina lapset ja nuoret kokivat kyselyssä ilmaston/ympäristön muutokset (73 %), epätasa-arvoisuuden lisääntymisen (65 %) sekä talouden korostumisen päätöksenteossa (51 %). Ilmaston/ympäristön muutos -kysymys vaikuttaa olleen vastaajille ymmärrettävin, sillä sen osalta ei osaa sanoa -vastauksia oli vähiten. Ympäristöasiat nousivat esille myös kyselyn avoimissa vastauksissa.

Kysytyjen muutosilmiöiden ulkopuolelta vastaajat nostivat esiin lasten asemaan vaikuttavina seikkoina muun muassa ulkonäköpaineet, kiusaamisen, rasismien, maahanmuuton, harrastusmahdollisuudet ja niiden puutteen sekä sosiaalisen median asettamat paineet. Koulu nousi vastauksissa voimakkaasti esille sekä mahdollisuutena ilmaisen koulutusjärjestelmän ansiosta, että uhkana muun muassa kouluihin kohdistuvien leikkausten ja niiden muodostaman epätasa-arvon, isojen luokkakokojen sekä sisäilmaongelmien takia.

*”Minusta ihmisten pitäisi olla suvaitsevaisempia sekä asettua toisten ihmisten asemaan.”*

(LSKL:n kysely 2017, avoimet vastaukset)

# Millaiset muut asiat vaikuttavat lasten asemaan Suomessa?

(LSKL:n kysely 2017, avoimet vastaukset)

”Teineistä aina ajatellaan, että he eivät osaa tehdä mitään, eikä heihin luoteta ja se ei ole reilua”

”Koulutuksesta leikkaaminen on suuri uhka”

”Idfk!”

”Harrastukset riippuu siitä mihin kelläkin on varaa. Kolmivuorotyötä tekevien lasten vanhemmat ovat vähemmän lasten arjessa mukana. Köyhempien vanhempien lapsilla ei ole uusimpia iphoneja yms muotijuttuja joista joitain lapsia kiusataan.”

”Lasten asemaan Suomessa vaikuttaa myös arkipäivänä aika suuresti erilaisuus ja esim vähemmistönä oleminen”

”Rajanveto sukupuolten välille (että tytöt tekee tätä ja pojat tuota...)”

”Ulkomailta tulevat uhkat ja tiedot”

”Päätäjien keski-ikä ja asenteet”

# Lapsen oikeuksien sopimus

Lapsen oikeuksien sopimus (LOS) on maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus ja se koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Sen keskeisimmät periaatteet ovat:



lapsen etu (artikla 3)



syrynnän kiello (artikla 2)



lapsen oikeus tulla kuulluksi (artikla 12) sekä



lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (artikla 6)

Sopimus on hyväksytty YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989. Suomi on liittynyt mukaan vuonna 1991. Se tarkoittaa, että Suomen valtiolla on velvollisuus toteuttaa sopimuksessa luetellut lapsen oikeudet. Lapsen oikeuksien sopimuksen noudattamista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea.

Vuonna 2016 voimaan tullut perusopetuksen opetussuunnitelma edellyttää, että lapsen oikeuksien sopimus huomioidaan kouluissa paitsi oppisisällöissä, myös muussa toiminnassa – esimerkiksi välitunneilla, ruokailussa ja retkillä. Myös vuonna 2017 käyttöön tulleissa uusissa varhaiskasvatussuunnitelmissa lapsen oikeuksia on korostettu.

# Lapsen oikeuksien sopimuksen tunnettuus

Lapsen oikeuksien sopimus itsessään velvoittaa valtioita opettamaan lapsen oikeuksista.

## Lapsen oikeuksien sopimus, artikla 42

Sopimusvaltiot sitoutuvat saattamaan yleissopimuksen periaatteet ja määräykset yleisesti niin aikuisten kuin lastenkin tietoon tarkoituksenmukaisesti ja aktiivisesti.



Keskusliiton kyselyn perusteella lapset eivät Suomessa silti tunne sopimusta tai sen sisältöä kovin hyvin. Vain 42 prosenttia lapsista ja nuorista tunnisti LSKL:n kyselyssä, että omassa koulussa olisi joskus käsitelty lapsen oikeuksien sopimusta. 56 prosenttia vastaajista kuitenkin muisti kuulleensa sopimuksesta jotain kautta, tytöt hieman poikia useammin. Myös ikäryhmien välillä on eroja.



54 % 58 %



58 % 53 %



10–12v: 53 %

13–14v: 49 %

15–17v: 61 %

**Yhteensä 56 % kyselyyn  
vastanneista lapsista oli kuullut  
lapsen oikeuksien sopimuksesta.**

(Se on melko vähän...)



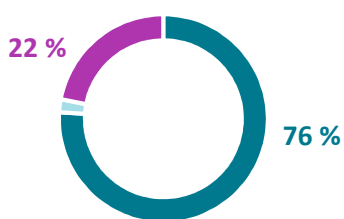
# Lapsen oikeuksien sopimuksen sisältö

Vastaajilta kysyttiin viisi kysymystä siitä, mitä asioita heidän mielestään lapsen oikeuksien sopimuksen piiriin kuuluu. Parhaiten lapset tunnustavat tai arvioivat oikein, että sopimus suojaa lapsia väkivallalta ja hyväksikäytöltä (76 %), varmistaa, että lapsen etu huomioidaan (70 %) sekä turvaa lapsen oikeuden lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan (68 %).

Sen sijaan lapset eivät kovinkaan hyvin tunnista sitä, että sopimus kehottaa myös varmistamaan, että lapsen mielipidettä kysytään, kun tehdään heitä koskevia päätöksiä (54 %). 13 % vastaajista arvelee, että näin ei ole ja jopa 33 % vastaa ”en osaa sanoa”.

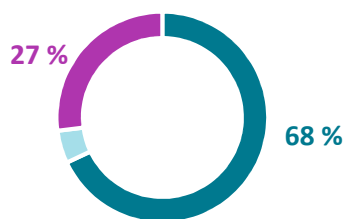
## Kuuluuko seuraava väittämä lapsen oikeuksien sopimuksen piiriin?

Sopimus määrää, että lasta on suojeltava kaikelta väkivallalta ja hyväksikäytöltä.



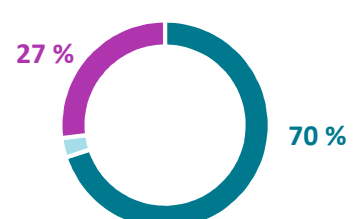
■ Kyllä ■ Ei ■ En osaa sanoa

Sopimus turvaa lapsen oikeuden lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan.



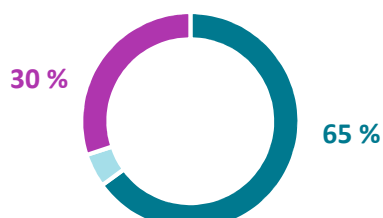
■ Kyllä ■ Ei ■ En osaa sanoa

Sopimus määrää, että lapsen etu on otettava huomioon lapsia koskevilla päätöksillä.



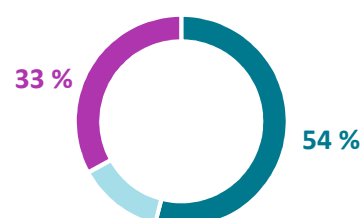
■ Kyllä ■ Ei ■ En osaa sanoa

Sopimus on kuin laki, joka määrää, että valtion ja kuntien on huolehdittava lapsen oikeuksista.



■ Kyllä ■ Ei ■ En osaa sanoa

Sopimus varmistaa, että lasten mielipidettä kysytään, kun tehdään heitä koskevia päätöksiä.



■ Kyllä ■ Ei ■ En osaa sanoa

# Lapsella on oikeus osallisuuteen

Yli puolet vastanneista (57 %) näkee, että lasten ja nuorten mielipidettä kysytään liian harvoin. 65 % lapsista ja nuorista ajattelee, että aikuiset tekisivät parempia päätöksiä, jos he ottaisivat lasten mielipiteitä enemmän huomioon, niin isoissa kuin pienissä asioissa. 53 % lapsista sanoi, että myös alle kouluikäisten lasten mielipiteitä tulee kuulla.

Lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 12 takaakin lapselle oikeuden osallistua päätöksentekoon itseään koskevissa asioissa. Lasten tulee voida olla aktiivisia yhteiskuntansa jäseniä ja heillä on oikeus olla osallisina kaikissa heitä koskevissa asioissa.

## Lapsen oikeuksien sopimus, artikla 12

Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.



*”Vaikka olen pian täysi-ikäinen, vanhempani eivät suostu ottamaan minua päätöksentekoon mukaan, perustelevat ’laeilla’, joissa kuulemma kerrotaan, ettei minulla ole minkäänlaista sananvaltaa omaa elämäni koskevissa päätöksissä.”*


(LSKL:n kysely 2017, avoimet vastaukset)

# Osallisuus on lapsille ja nuorille tärkeää

Lapset toivovat, että aikuiset kuuntelisivat heitä enemmän heitä itseään koskevissa päätöksissä. Vaikutusmahdollisuuksia halutaan erityisesti omissa arjen ympäristöissä: perheessä, koulussa ja harrastuspaikoissa.

Koulu nousee erityisesti esille paikkana, jossa lapset toivovat heitä kuunneltavan. Vain 38 % vastaajista kokee, että lapset voivat vaikuttaa riittävästi asioihin koulussa. 36 % on päinvastaista mieltä ja 26 % ei osaa arvioida.

Kyselyn avovastauksissa nousi esille kipeitäkin asioita: vanhempien erotessa lapset toivovat voivansa vaikuttaa asumisjärjestelyihin ja kiusaamistapauksissa siihen, miten tilanne hoidetaan. Uskonnonvapaus sekä omiin asioihin vaikuttaminen lastensuojelun asiakkaana pohdituttivat myös.



*”Rakennettaessa uutta koulua sinne valittiin kalusteita, jotka vaikuttivat päättäjien mielestä tosi hienoilta ja käytännöllisiltä, koska heillä ei ollut oikeaa kokemusta siitä, mikä käytännössä toimii. Rahaa meni turhaan siihen, että ostettiin tavaroita, jotka eivät loppujen lopuksi toimineet, kun oltaisiin vain voitu kysyä oppilaiden mielipidettä.”*

# Mistä asiasta olisit toivonut, että aikuiset olisivat kysyneet mielipidettäsi tai ajatuksiasi?

”Koulussa enemmän opetus-suunnitelmassa”

”Eronneet vanhemmat. Olisin halunnut osallistua päätökseen, että miten pitkään ollaan toisen vanhemman luona”

”Toivoisin, että opetukseen liittyvissä asioissa kuultaisiin oppilaita: millaisilla tavoilla he oppivat parhaiten”

”Miten ja mihin voin vaikuttaa”

”Kiusaamis-tapauksessa käsittelyyn”

”Sukupuolestani (ainakin kotona), olettaminen on aina huono tapa lähteä käsittelemään yhtään mitään”

”Kirkko-jäsenyydestäni”

# Lapsen oikeuksien päivä 20.11.

Lapsen oikeuksien päivää vietetään vuosittain 20. marraskuuta. Sisäministeriö on jo usean vuoden ajan antanut liputussuosituksen lapsen oikeuksien päivänä ja Lapsen oikeuksien viestintäverkoston tavoitteena on, että päivästä tulee vakiintunut liputuspäivä kalentereihin.

Lapsen oikeuksien päivä ei toistaiseksi ole lapsille ja nuorille kovin tuttu. Vain 21 prosenttia kyselyyn vastanneista tietää, koska sitä vietetään.

Lapsen oikeuksien päivä tarjoaisikin aikuisille hyvän tilaisuuden kertoa lapsille näiden omista oikeuksista.



## Kuka auttaa?

Vastaajilta kysyttiin myös, tietävätkö he, keneen ottaa yhteyttä, jos heidän oikeuksiaan on loukattu.

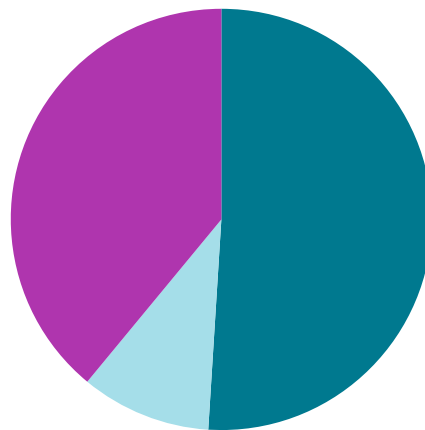
Selvästi yleisimmät vastaukset olivat poliisi ja lastensuojelun viranomaiset sekä vanhemmat ja opettaja/luokanvalvoja. Lisäksi mainintoja saivat sosiaaliviranomaiset, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, YK:n lapsen oikeuksien komitea, koulukuraattori, rehtori ja Batman.

# Nuorten vaikuttamismahdollisuudet

13-17-vuotiailta vastaajilta kysyttiin kaksi ylimääräistä kysymystä, joilla kartoitettiin sitä, millä tavoin he haluaisivat yhteiskunnassa vaikuttaa. Kysymysten vastausvaihtoehdot olivat kyllä, ei ja en osaa sanoa.

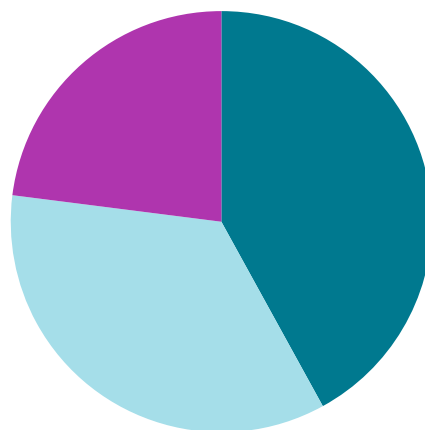
Vastausten perusteella nuorten näkemykset äänestämisen ikärajaista vaihtelevat paljon. Nuorisovaltuustojen toiminta vaikuttaisi kyselyn perusteella olevan osalle vastaajista melko tuntematonta.

**Kuntien  
nuorisovaltuustoilla  
tulisi olla enemmän  
vaikutusvaltaa?**



■ Kyllä ■ Ei ■ En osaa sanoa

**Kuntavaalien  
äänestysikäraja on nyt  
18 vuotta. Ikäraja  
pitäisi laskea 16  
vuoteen?**



■ Kyllä ■ Ei ■ En osaa sanoa

# Yhteenveto

Lastensuojelun Keskusliiton kyselyn perusteella lapset ja nuoret eivät tunne vielä riittävän hyvin omia oikeuksiaan sekä lapsen oikeuksien sopimusta. Lapset tunnistavat parhaiten oikeutensa elää turvassa väkivallalta ja hyväksikäytöltä sekä toisaalta sen, että heidän etunsa on ensisijaisen tärkeä. Silti näidenkin perusoikeuksien tuntemuksessa on vaihtelua.

Lapsen oikeuksien voidaan arvioida toteutuvan Suomessa melko hyvin. Lasten elämä on enimmäkseen turvallista ja heillä on hyvät mahdollisuudet rakentaa itselleen hyvä elämä.

71 % kaikista tähänkin kyselyyn vastanneista lapsista ja nuorista näkee, että lasten asema Suomessa on hyvä. Silti 6 % pitää lasten asemaa huonona ja jopa 23 % ei osaa arvioida. Kyselyn avoimista vastauksista voidaan päätellä, vaikka se ei ollutkaan tämän kyselyn tarkoitus, etteivät kaikki aikuisetkaan tunnista lapsen oikeuksia.

Lasten itsensä lisäksi on tärkeää, että kaikilla aikuisilla – koulujen työntekijöillä, varhaiskasvattajilla ja vanhemmilla – on riittävästi tietoa lapsen oikeuksista, jotta he osaavat niitä kunnioittaa.

*Kiitämme yhteistyöstä kyselyä eteenpäin jakaneita kouluja ja opettajia ja Opetushallitusta avusta yhteystietojen saamisessa. Erityisesti haluamme kiittää jokaikistä kyselyyn vastannutta 4588 suomalaista lasta ja nuorta!*

*”Lapsen oikeus on aikuisen velvollisuus.”*

J.P. Grant, Unicefin entinen pääsihteeri

PS. Lisää kyselyä koskevaa infografiikkaa löydät täältä:

[https://infogram.com/lasten\\_ja\\_nuorten\\_kysely](https://infogram.com/lasten_ja_nuorten_kysely)